

**MILLIY QADRIYATLAR TRANSFORMATSIYALASHUVINING
O‘ZBEK OILALARIDAGI IJTIMOIIY PSIXOLOGIK
MUNOSABATLARGA TA’SIRI**

**Farg‘ona davlat universiteti
Pedagogik-psixologiya fakulteti
Psixologiya kafedrası, psixologiya
fanlari doktori, professori
Isakova Mua‘zam Tulkinovna
Farg‘ona davlat universiteti
Psixologiya yo‘nalishi I kurs
Tayanch doktoranti Tilavoldiyeva
Valida Ma‘murjon qizi**

Kalit so‘zlar:

Milliy qadriyatlar, transformatsiya, o‘zbek oilasi, ijtimoiy psixologik munosabatlar, globalizatsiya, urbanizatsiya, gender rollari, oilaviy ziddiyatlar, ijtimoiy tarmoqlar, madaniy identifikatsiya.

Annotatsiya:

Maqola O‘zbekiston jamiyatida milliy qadriyatlarning transformatsiyalashuvi va uning o‘zbek oilalaridagi ijtimoiy psixologik munosabatlarga ta’sirini tahlil qiladi. Globalizatsiya, urbanizatsiya va axborot texnologiyalari ta’sirida oilaviy tuzum, gender rollari va yoshlar-ota-onalar munosabatlari o‘zgarishi ko‘rib chiqiladi. Transformatsiyaning ijobiy (shaxsiy erkinlik, gender tengligi) va salbiy (oilaviy aloqalarning zaiflashishi, psixologik stress) oqibatlari tahlil qilinadi. Maqolada shahar va qishloq oilalari o‘rtasidagi farqlar, ijtimoiy tarmoqlarning ta’siri va davlat siyosatining roli muhokama qilinadi. Kelajakda milliy qadriyatlar va zamonaviy tendentsiyalarni muvozanatlash bo‘yicha takliflar beriladi.

ВЛИЯНИЕ ТРАНСФОРМАЦИИ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ НА СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ В УЗБЕКСКИХ СЕМЬЯХ

Ферганский государственный университет

Педагогико-психологический факультет

Кафедра психологии, психология

наук, профессор

Исакова Муазам Тулкиновна

Ферганский государственный университет

Направление психологии I курс

Базовый докторант тилаволдиева

Валида Мамуржон кизи

Ключевые слова:

Национальные ценности, трансформация, узбекская семья, социально-психологические отношения, глобализация, урбанизация, гендерные роли, семейные конфликты, социальные сети, культурная идентичность.

Аннотация:

Статья посвящена анализу трансформации национальных ценностей в узбекском обществе и их влияния на социально-психологические отношения в узбекских семьях. Рассматриваются изменения в семейной структуре, гендерных ролях и отношениях между молодежью и родителями под влиянием глобализации, урбанизации и информационных технологий. Анализируются положительные (личная свобода, гендерное равенство) и отрицательные (ослабление семейных связей, психологический стресс) последствия трансформации. В статье обсуждаются различия между городскими и сельскими семьями, влияние социальных сетей и роль государственной политики. Предлагаются рекомендации по балансированию национальных ценностей и современных тенденций в будущем.

THE IMPACT OF NATIONAL VALUE TRANSFORMATION ON SOCIAL PSYCHOLOGICAL RELATIONS IN UZBEK FAMILIES

Fergana State University

Faculty of pedagogical-psychology

Department of psychology, psychology

doctor of Sciences, Professor

Isakova Mu'azam Tulkinovna

Fergana State University

Psychology course I Course

Base doktoranti Tilavoldiyeva

Valida Mamurjon qizi

Key words:

National values, transformation, Uzbek family, socio-psychological relationships, globalization, urbanization, gender roles, family conflicts, social media, cultural identity.

Abstract:

The article analyzes the transformation of national values in Uzbek society and its impact on socio-psychological relationships within Uzbek families. It examines changes in family structure, gender roles, and youth-parent relationships influenced by globalization, urbanization, and information technologies. The positive (personal freedom, gender equality) and negative (weakening of family ties, psychological stress) consequences of this transformation are discussed. The article explores differences between urban and rural families, the impact of social media, and the role of state policy. Recommendations are provided for balancing national values with modern trends in the future.

Kirish

O'zbekiston jamiyatida so'nggi o'n yilliklarda ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy o'zgarishlar milliy qadriyatlarning transformatsiyalashuviga olib keldi.

Globalizatsiya, urbanizatsiya va axborot texnologiyalarining rivojlanishi o'zbek oilalaridagi ijtimoiy psixologik munosabatlarga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Milliy qadriyatlar, ya'ni an'anaviy oilaviy tuzum, hurmat, mehr-oqibat, jamoatchilik va diniy qadriyatlar o'zgarishlar natijasida yangi shakllarga ega bo'lmoqda. Ushbu maqola milliy qadriyatlarning transformatsiyalashuvi o'zbek oilalaridagi ijtimoiy psixologik munosabatlarga qanday ta'sir qilayotganini tahlil qilishga bag'ishlanadi. Maqola quyidagi asosiy yo'nalishlarni qamrab oladi: milliy qadriyatlarning o'zgarish sabablari, oiladagi ijtimoiy munosabatlarning psixologik jihatlar va ushbu jarayonlarning ijobiy va salbiy oqibatlari.

1. Milliy qadriyatlarning transformatsiyalashuvi: sabablar va omillar

1.1. Globalizatsiya va madaniy ta'sirlar

Globalizatsiya o'zbek jamiyatiga turli xil madaniy va ijtimoiy qadriyatlarning kirib kelishiga sabab bo'ldi. G'arbiy madaniyatning ommaviy axborot vositalari orqali tarqalishi, xususan, individualizm, shaxsiy erkinlik va gender tengligi kabi g'oyalar an'anaviy o'zbek oilasidagi qadriyatlar bilan ziddiyat keltirib chiqarmoqda. Masalan, an'anaviy o'zbek oilasida jamoatchilik va oilaviy mas'uliyat ustuvor bo'lsa, global ta'sirlar natijasida yosh avlod orasida shaxsiy maqsadlar va karyera muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bu esa oilaviy munosabatlarda yangi dinamikani keltirib chiqaradi.

1.2. Urbanizatsiya va iqtisodiy o'zgarishlar

Urbanizatsiya jarayoni o'zbek oilalarining turmush tarziga katta ta'sir ko'rsatdi. Shaharlarga ko'chib o'tish, yangi iqtisodiy imkoniyatlar va turmush darajasining oshishi oilaviy tuzumning soddalashuviga olib keldi. An'anaviy katta oilalar (bir necha avlod bir uyda yashaydigan) o'rnini yadroviy oilalar (ota-ona va farzandlar) egallamoqda. Bu o'zgarish ijtimoiy munosabatlarda mustaqillik va shaxsiy mas'uliyatni oshirsa-da, katta oilalarga xos bo'lgan jamoaviy yordam va mehr-oqibat kabi qadriyatlarning zaiflashishiga olib kelmoqda.

1.3. Axborot texnologiyalari va ijtimoiy tarmoqlar

Internet va ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi o'zbek oilalaridagi muloqot dinamikasini o'zgartirdi. Yosh avlod vakillari ijtimoiy tarmoqlar orqali global tendentsiyalarni o'zlashtirib, an'anaviy qadriyatlar bilan solishtirganda yangi hayot tarzini afzal ko'rmoqda. Bu esa ota-onalar va farzandlar o'rtasidagi munosabatlarda psixologik masofa paydo bo'lishiga olib keladi. Masalan, an'anaviy o'zbek oilasida ota-onaga hurmat va itoatkorlik muhim bo'lsa, zamonaviy yoshlar o'z fikrlarini ochiq ifoda etishga intilmoqda.

2. O'zbek oilalaridagi ijtimoiy psixologik munosabatlar

2.1. Oilaviy munosabatlardagi psixologik dinamika

O'zbek oilasi an'anaviy ravishda ierarxik tuzumga ega bo'lib, unda ota-ona va katta yoshdagilar hurmat qilinadi. Biroq, milliy qadriyatlarning transformatsiyalashuvi bu ierarxiyani yumshatmoqda. Yosh avlod vakillari o'z huquqlari va shaxsiy chegaralarini himoya qilishga intilmoqda, bu esa oiladagi psixologik munosabatlarda ziddiyatlarni keltirib chiqarishi mumkin. Masalan, ota-onalar farzandlarining mustaqil qaror qabul qilish istagini qabul qilishda qiynalishi mumkin, bu esa oiladagi is_a0

2.2. Gender rollari va oilaviy mas'uliyat

An'anaviy o'zbek oilasida gender rollari aniq taqsimlangan: erkaklar oilaning moddiy ta'minotchisi, ayollar esa uy ishlari va farzand tarbiyasi bilan shug'ullangan. Biroq, iqtisodiy o'zgarishlar va ayollarning ijtimoiy faolligi ortishi bilan bu rollar o'zgarmoqda. Ayollar endi faqat uy bekasi emas, balki professional sohada ham faol ishtirok etmoqda. Bu oilaviy munosabatlarda yangi psixologik dinamikani keltirib chiqardi: erkaklar va ayollar o'rtasidagi tenglik masalasi muhokama qilinadigan mavzuga aylandi. Shu bilan birga, bu o'zgarishlar oiladagi an'anaviy mas'uliyat taqsimotida ziddiyatlarni keltirib chiqarishi mumkin.

2.3. Yoshlar va ota-onalar o'rtasidagi munosabatlar

Milliy qadriyatlarning o'zgarishi yoshlar va ota-onalar o'rtasidagi psixologik munosabatlarga katta ta'sir ko'rsatmoqda. Yoshlar global madaniyat ta'sirida o'z shaxsiy erkinliklarini himoya qilmoqda, bu esa ota-onalar bilan ziddiyatlarga olib

kelishi mumkin. Masalan, nikoh, kasb tanlash yoki turmush tarzi kabi masalalarda yoshlarning mustaqil qarorlari ota-onalarning an'anaviy qarashlariga zid kelishi mumkin. Bu oiladagi psixologik stressni oshiradi va muloqotdagi uzilishlarga olib keladi.

3. Transformatsiyaning ijobiy va salbiy oqibatlari

3.1. Ijobiy oqibatlar

Milliy qadriyatlarining transformatsiyalashuvi o'zbek oilalariga bir qator ijobiy o'zgarishlar keltirdi. Masalan:

- **Shaxsiy erkinlikning oshishi:** Yosh avlod vakillari o'z hayotlarini mustaqil ravishda rejalashtirish imkoniyatiga ega bo'ldi, bu ularning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirdi.

- **Gender tengligi:** Ayollarning ijtimoiy hayotda faol ishtiroki oiladagi munosabatlarni demokratiklashtirdi va teng huquqli muloqotni rivojlantirdi.

- **Texnologik imkoniyatlar:** Axborot texnologiyalari oila a'zolarining bir-biri bilan doimiy aloqada bo'lishini ta'minladi, bu esa uzoq masofalarda yashovchi oilalar uchun muhim ahamiyatga ega.

3.2. Salbiy oqibatlar

Shu bilan birga, transformatsiya salbiy oqibatlarni ham keltirib chiqardi:

- **Oilaviy aloqalarning zaiflashishi:** Yoshlarning mustaqillikka intilishi oiladagi an'anaviy mehr-oqibat va jamoatchilik qadriyatlarining yo'qolishiga olib kelmoqda.

- **Psixologik stress:** Zamonaviy va an'anaviy qadriyatlar o'rtasidagi ziddiyat oila a'zolari o'rtasida psixologik stressni oshiradi.

- **Madaniy identifikatsiya yo'qolishi:** Global ta'sirlar natijasida milliy qadriyatlarining zaiflashishi yosh avlodning o'z madaniy ildizlaridan uzilishiga olib kelishi mumkin.

4. Kelajak istiqbollari va takliflar

Milliy qadriyatlarning transformatsiyalashuvi o'zbek oilalaridagi ijtimoiy psixologik munosabatlarga doimiy ravishda ta'sir qiladi. Ushbu jarayonni ijobiy yo'nalishga burish uchun quyidagi takliflar beriladi:

- **Madaniy ta'limni kuchaytirish:** Maktablar va oilalarda milliy qadriyatlar va an'analarni o'rgatish orqali yosh avlodning o'z ildizlariga bog'liqligi mustahkamlanadi.

- **Oilaviy psixologik maslahatlar:** Oiladagi ziddiyatlarni hal qilish uchun professional psixologik yordamni rivojlantirish zarur.

- **Ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish:** Milliy qadriyatlar va oilaviy munosabatlarni targ'ib qiluvchi ijtimoiy tarmoq kompaniyalari tashkil etilishi mumkin.

5. Amaliy misollar va transformatsiyaning real hayotdagi ko'rinishlari

5.1. Shahar va qishloq oilalari o'rtasidagi farqlar

O'zbekistonda shahar va qishloq oilalari o'rtasida milliy qadriyatlarning transformatsiyasi turlicha kechmoqda. Shaharlarda, masalan, Toshkent yoki Samarqand kabi yirik shaharlarda yashovchi oilalar global madaniyat ta'siriga ko'proq duch kelmoqda. Bu oilalarda yoshlar ko'pincha mustaqil qaror qabul qilishga intiladi, an'anaviy nikoh odatlaridan voz kechib, sevgi asosidagi nikohlarni afzal ko'radi. Qishloq joylarda esa an'anaviy qadriyatlar hali ham kuchli bo'lib, oilaviy qarorlar ko'pincha katta yoshdagilarning maslahati bilan qabul qilinadi. Masalan, qishloq oilalarida kelin yoki kuyov tanlashda ota-ona va qarindoshlarning fikri hali ham muhim ahamiyatga ega. Bu farqlar oiladagi ijtimoiy psixologik munosabatlarda turlicha dinamikani keltirib chiqaradi: shahar oilalarida shaxsiy erkinlikka urg'u berilsa, qishloq oilalarida jamoatchilik va oilaviy birlik ustuvor bo'lib qolmoqda.

5.2. Yoshlarning kasbiy tanlovi va oilaviy ziddiyatlar

Milliy qadriyatlarning o'zgarishi yoshlarning kasbiy tanlovida ham yaqqol namoyon bo'lmoqda. An'anaviy o'zbek oilasida farzandlarning kasb tanlashida ota-onalarning fikri muhim rol o'ynagan. Masalan, ota-onalar ko'pincha

farzandlarini barqaror va nufuzli kasblar (masalan, shifokorlik yoki muhandislik) tomon yoʻnaltirgan. Biroq, zamonaviy yoshlar orasida ijodiy kasblar (dizayn, IT, kontent yaratish) yoki xalqaro kompaniyalarda ishlash kabi yoʻnalishlar ommalashmoqda. Bu tanlovlar ota-onalar bilan ziddiyatlarga olib kelishi mumkin, chunki ular farzandlarining tanlovini “xavfli” yoki “nobarqaror” deb hisoblashi mumkin. Bunday ziddiyatlar oiladagi psixologik munosabatlarda stressni oshiradi va oʻzaro tushunmovchilikni keltirib chiqaradi.

5.3. Ijtimoiy tarmoqlarning oilaviy muloqotga taʼsiri

Ijtimoiy tarmoqlar oʻzbek oilalaridagi muloqot dinamikasini tubdan oʻzgartirdi. Masalan, yoshlar Instagram, TikTok yoki Telegram kabi platformalarda faol boʻlib, oʻzlarining shaxsiy hayotlari haqida maʼlumot almashadilar. Bu esa ota-onalar bilan muloqotda yangi muammolarni keltirib chiqarmoqda. Ota-onalar farzandlarining ijtimoiy tarmoqlardagi faoliyatini nazorat qilishga urinishi yoki ularning ochiq kontent joylashtirishini qabul qila olmasligi mumkin. Bu holat yoshlar va ota-onalar oʻrtasida psixologik masofa paydo boʻlishiga olib keladi. Shu bilan birga, ijtimoiy tarmoqlar oila aʼzolarini birlashtiruvchi vosita sifatida ham xizmat qilishi mumkin. Masalan, chet elda yashovchi oila aʼzolari video qoʻngʻiroqlar va ijtimoiy tarmoqlar orqali aloqada boʻlib, oilaviy rishtalarni mustahkamlaydi.

6. Psixologik jihatdan taʼsirning tahlili

6.1. Oiladagi stress va emotsional barqarorlik

Milliy qadriyatlarning transformatsiyasi oila aʼzolarining psixologik holatiga sezilarli taʼsir qilmoqda. Anʼanaviy va zamonaviy qadriyatlar oʻrtasidagi ziddiyatlar oilada emotsional barqarorlikni buzishi mumkin. Masalan, ota-onalar farzandlarining anʼanaviy qadriyatlar (masalan, erta nikoh yoki oilaviy majburiyatlar)dan voz kechishini qabul qilishda qiynalishi mumkin. Bu esa oilada doimiy bahs-munozaralarga olib keladi. Yoshlar esa oʻz shaxsiy erkinliklarini himoya qilishga urinayotganda ota-onalarning bosimi ostida stressni boshdan

kechiradi. Psixologik jihatdan bu holat oila a'zolarining o'zaro ishonch va mehr-oqibatiga putur yetkazadi.

6.2. Shaxsiy identifikatsiya va madaniy o'zlik

Milliy qadriyatlarning zaiflashishi yosh avlodning shaxsiy identifikatsiyasiga ham ta'sir qilmoqda. Global madaniyat ta'sirida yoshlar o'zlarini ko'proq "dunyo fuqarosi" sifatida his qilishi mumkin, bu esa o'zbek milliy o'zligidan uzoqlashishga olib keladi. Masalan, an'anaviy o'zbek oilasida mehr-oqibat, qarindoshlar bilan yaqin aloqa va jamoatchilik muhim bo'lsa, zamonaviy yoshlar individual maqsadlarni ustuvor qilib qo'yishi mumkin. Bu jarayon psixologik jihatdan yoshlarda ichki ziddiyatlarni keltirib chiqaradi: ular o'z ildizlariga sodiq qolish va zamonaviy dunyoga moslashish o'rtasida tanlov qilishga majbur bo'ladi.

6.3. Oilaviy munosabatlarda moslashuvchanlik

Transformatsiya jarayoni oilaviy munosabatlarda moslashuvchanlikni talab qilmoqda. Masalan, ota-onalar farzandlarining mustaqil qarorlarini qabul qilishga o'rganishi, yoshlar esa oilaviy qadriyatlarning muhimligini anglashi kerak. Bu moslashuvchanlik oiladagi psixologik muvozanatni saqlashga yordam beradi. Masalan, ba'zi zamonaviy o'zbek oilalarida ota-onalar farzandlarining kasbiy tanlovini qo'llab-quvvatlaydi, lekin oilaviy an'analarni (masalan, bayramlarni birgalikda nishonlash) saqlab qolishga harakat qiladi. Bu oiladagi ijtimoiy psixologik munosabatlarni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Xulosa

O'zbek oilalaridagi milliy qadriyatlarning transformatsiyalashuvi ijtimoiy psixologik munosabatlarga ham ijobiy, ham salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Globalizatsiya, urbanizatsiya va axborot texnologiyalari oilaviy tuzum, gender rollari va yoshlar-ota-onalar munosabatlarini o'zgartirdi. Ushbu o'zgarishlar shaxsiy erkinlik va tenglik kabi ijobiy natijalarni keltirsa-da, oilaviy aloqalarning zaiflashishi va psixologik stress kabi salbiy oqibatlarni ham keltirib chiqarmoqda. Kelajakda milliy qadriyatlar va zamonaviy tendentsiyalarni muvozanatlash orqali

o'zbek oilalarida sog'lom ijtimoiy psixologik muhitni shakllantirish mumkin. Bu jarayonda ta'lim, psixologik yordam va ijtimoiy tarmoqlar muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. **Alimova, D. A.** (2020). *O'zbekiston jamiyatida ijtimoiy o'zgarishlar va milliy qadriyatlar*. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti. (Ushbu kitob O'zbekistonda ijtimoiy o'zgarishlarning milliy qadriyatlar va oilaviy munosabatlarga ta'sirini tahlil qiladi.)

2. **Karimov, I. A.** (1998). *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. Toshkent: O'zbekiston nashriyoti.

3. (Kitobda o'zbek xalqining milliy qadriyatlarini saqlash va zamonaviy dunyoga moslashtirish masalalari muhokama qilinadi.)

4. **To'ychiyeva, N. M.** (2015). *O'zbek oilasida psixologik munosabatlarning xususiyatlari*. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti. (Ushbu monografiyada o'zbek oilalaridagi ijtimoiy-psixologik munosabatlarning an'anaviy va zamonaviy shakllari o'rganiladi.)

5. **G'aniyeva, M. A.** (2022). *Globalizatsiya sharoitida o'zbek jamiyatida madaniy identifikatsiya*. "Ijtimoiy fanlar" jurnali, 3-son, 45-52-betlar. (Maqola globalizatsiya ta'sirida o'zbek xalqining madaniy o'zligi va oilaviy qadriyatlarning o'zgarishini tahlil qiladi.)

6. **Xudayberganov, A. R.** (2019). *Urbanizatsiya va o'zbek oilasining zamonaviy shakllari*. Toshkent: Akademnashr. (Kitob shahar va qishloq oilalari o'rtasidagi farqlarni va urbanizatsiyaning oilaviy tuzumga ta'sirini ko'rib chiqadi.)

7. **Sodiqova, Sh. T.** (2021). *Ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar psixologiyasiga ta'siri*. "Psixologiya va ijtimoiy tadqiqotlar" jurnali, 2-son, 23-30-betlar. (Maqolada ijtimoiy tarmoqlarning o'zbek yoshlarining psixologik holati va oilaviy munosabatlarga ta'siri o'rganiladi.)

8. **O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-martdagi PF-5466-sonli farmoni**. "Oila institutini mustahkamlash va xotin-qizlarning ijtimoiy

faolligini oshirish to'g'risida". (Ushbu hujjat oilaviy munosabatlarni mustahkamlashga qaratilgan davlat siyosatini yoritadi.)

5. Amaliy qism

5.1. Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu maqolada milliy qadriyatlar transformatsiyasining o'zbek oilalaridagi ijtimoiy psixologik munosabatlarga ta'sirini o'rganish uchun sifatli va miqdoriy tadqiqot usullari qo'llanildi. Tadqiqot ikki asosiy bosqichda amalga oshirildi:

1. **So'rovnoma:** Farg'ona shahri va Namangan viloyatidagi 100 ta oila (50 tasi shahar, 50 tasi qishloq oilalari) ishtirokchilari orasida so'rovnoma o'tkazildi. So'rovnoma oiladagi ijtimoiy-psixologik munosabatlar, milliy qadriyatlarning o'rni va global ta'sirlarning ta'siri haqida 20 ta savoldan iborat edi. Ishtirokchilarning yoshi 18 dan 60 gacha bo'lib, 60% ayollar va 40% erkaklar edi.
2. **Yarim tuzilgan intervyu:** 20 nafar respondent (10 nafar shahar va 10 nafar qishloq oilalaridan) bilan chuqur intervyular o'tkazildi. Intervyular oiladagi ziddiyatlar, gender rollari va yoshlar, ota-onalar munosabatlari kabi mavzularni qamrab oldi.

Tadqiqot maqsadi – milliy qadriyatlarning transformatsiyasi natijasida oilaviy munosabatlardagi psixologik o'zgarishlarni aniqlash hamda shahar va qishloq oilalari o'rtasidagi farqlarni tahlil qilish edi.

5.2. Tadqiqot natijalari

5.2.1. So'rovnoma natijalari

So'rovnoma natijalariga ko'ra, respondentlarning 78% milliy qadriyatlar (mehr-oqibat, jamoatchilik, ota-onaga hurmat) hali ham oilaviy munosabatlarda muhim

ahamiyatga ega deb hisoblaydi. Biroq, shahar oilalarining 65% global ta'sirlar (masalan, shaxsiy erkinlik va individualizm) oilaviy qarorlarda tobora muhim rol o'ynayotganini ta'kidlaydi. Qishloq oilalarida esa bu ko'rsatkich atigi 32% ni tashkil etdi, bu esa an'anaviy qadriyatlarning qishloq joylarda ko'proq saqlanib qolganligini ko'rsatadi.

So'rovnoma natijalarida quyidagi asosiy tendentsiyalar aniqlandi:

- **Gender rollari:** Shahar oilalarining 55% ayollarning professional faolligi oiladagi tenglikni oshirgan deb hisoblasa, qishloq oilalarining faqat 25% bu fikrga qo'shildi.
- **Yoshlar va ota-onalar munosabatlari:** Respondentlarning 62% yoshlarning mustaqil qaror qabul qilish istagi oilada ziddiyatlarga olib kelishini ta'kidlaydi. Bu ko'rsatkich shahar oilalarida (70%) qishloq oilalariga (54%) nisbatan yuqori edi.
- **Ijtimoiy tarmoqlar:** Respondentlarning 80% ijtimoiy tarmoqlar oila a'zolari o'rtasidagi muloqotga ham ijobiy, ham salbiy ta'sir ko'rsatishini bildirdi. Masalan, ijtimoiy tarmoqlar uzoq masofadagi qarindoshlar bilan aloqani mustahkamlashga yordam bersa-da, yoshlarning "virtual dunyoda ko'proq vaqt o'tkazishi" ota-onalar tomonidan tashvish sifatida qayd etildi.

5.2.2. Intervyu natijalari

Intervyular milliy qadriyatlarning transformatsiyasi oilaviy munosabatlarda qanday aks etishini chuqurroq tushunishga yordam berdi. Quyida asosiy topilmalar keltiriladi:

- **Shahar oilalari:** Shaharda yashovchi respondentlar (masalan, 28 yoshli IT mutaxassisi) mustaqil hayot tarzini afzal ko'rishini va ota-onalarning an'anaviy talablariga (masalan, erta nikoh) qarshilik bildirishini ta'kidlaydi. Bu esa oilada psixologik masofa paydo bo'lishiga olib keladi. Shu bilan birga, ba'zi

respondentlar (45 yoshli o'qituvchi ayol) oilaviy an'analarni saqlab qolish uchun yoshlar bilan ochiq muloqot qilish muhimligini aytishdi.

- **Qishloq oilalari:** Qishloq respondentlari (masalan, 50 yoshli fermer) an'anaviy qadriyatlarning (jamoatchilik, katta yoshdagilarga hurmat) hali ham oilaviy munosabatlarda o'rin tutishini ta'kidladi. Biroq, yosh avlodning ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishi va shaharga ko'chib ketish istagi oilaviy birlikka putur yetkazayotgani haqida tashvish bildirdi.

Intervyular shuni ko'rsatdiki, shahar oilalarida shaxsiy erkinlik va mustaqillik muhimroq bo'lsa, qishloq oilalarida jamoatchilik va oilaviy mas'uliyat ustuvor bo'lib qolmoqda. Bu farqlar oiladagi psixologik munosabatlarda turlicha dinamikani keltirib chiqaradi.

5.3. Natijalarni tahlil qilish

Tadqiqot natijalari milliy qadriyatlarning transformatsiyasi o'zbek oilalarida ijtimoiy psixologik munosabatlarga turlicha ta'sir qilishini tasdiqladi. Shahar oilalarida global ta'sirlar natijasida individualizm va gender tengligi kabi yangi qadriyatlar kuchaymoqda, bu esa an'anaviy ierarxik tuzumni yumshatmoqda. Qishloq oilalarida esa milliy qadriyatlarning saqlanib qolishi oilaviy birlikni mustahkamlashga yordam beradi, lekin yoshlarning zamonaviy dunyoga intilishi ziddiyatlarni keltirib chiqaradi.

Ijtimoiy tarmoqlarning ta'siri ikki tomonlama: ular oila a'zolarini birlashtirsa-da, yoshlarning virtual dunyoda ko'proq vaqt o'tkazishi oilaviy muloqot sifatini pasaytiradi. Gender rollaridagi o'zgarishlar, ayniqsa shahar oilalarida, ayollarning ijtimoiy faolligini oshirgan bo'lsa-da, bu jarayon ba'zi hollarda oiladagi an'anaviy mas'uliyat taqsimotidagi ziddiyatlarni keltirib chiqarmoqda.

5.4. Amaliy takliflar

Tadqiqot natijalariga asoslanib, quyidagi amaliy takliflar beriladi:

1. **Oilaviy psixologik maslahat xizmatlarini rivojlantirish:** Shahar va qishloq joylarda psixologik maslahat markazlari tashkil etilib, oiladagi ziddiyatlarni hal qilishda yordam berilishi lozim.
2. **Madaniy ta'lim dasturlari:** Maktablar va mahallalarda milliy qadriyatlar va an'analarni targ'ib qiluvchi dasturlar orqali yosh avlodning o'z ildizlariga bog'liqligi mustahkamlanadi.
3. **Ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish:** Oilaviy munosabatlarni mustahkamlovchi ijtimoiy tarmoq kampaniyalari tashkil etilib, yoshlar va otalar o'rtasidagi muloqotni yaxshilashga xizmat qilishi mumkin.
4. **Mahalla tizimini modernizatsiya qilish:** Mahallalarda oilaviy tadbirlar va yoshlar uchun zamonaviy platformalar tashkil etilib, an'anaviy va zamonaviy qadriyatlar muvozanatiga erishiladi.